

DR. MUHAMMED HÜKÜM'ÜN ŞAIR - SOSYOLOG: KEMAL TAHİR ADLI ESERİ ÜZERİNE

Yakup ALAN*

Geliş Tarihi: Kasım, 2017

Kabul Tarihi: Aralık, 2017

Dr. Muhammed Hüküm'ün Öz Geçmişi

Edebiyatçı, şair, akademisyen Muhammed Hüküm 1982 yılında Elazığ'da doğar. İlk ve orta öğrenimini Elazığ'da tamamlar. (1999). Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirir (2003). Samsun, Elazığ ve Ordu'da çeşitli özel eğitim kurumlarında Türkçe öğretmeni olarak çalışır. 2009 yılında Kilis 7 Aralık Üniversitesinde Türk Dili okutmanı olarak çalışmaya başlar.

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalında, "II. Yeni Şiirinde Ölüm Düşüncesi" adlı teziyle mezun olur (2011). "Kemal Tahir Romanlarının Edebiyat Sosyolojisi Açısından İncelenmesi" başlıklı teziyle doktora eğitimini Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde tamamlar (2016).

Halen Kilis 7 Aralık Üniversitesi Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümünde öğretim üyesidir. Türk Edebiyatı, Bizim Külliye, Dergâh, Yolcu, Kertenkele, gibi dergilerde makale ve şiirleri yayımlanmıştır. Başta Kemal Tahir olmak üzere çeşitli konularda seminer ve konferanslar vermektedir.

---

* Öğr. Gör.; Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, alanyakup@gmail.com.

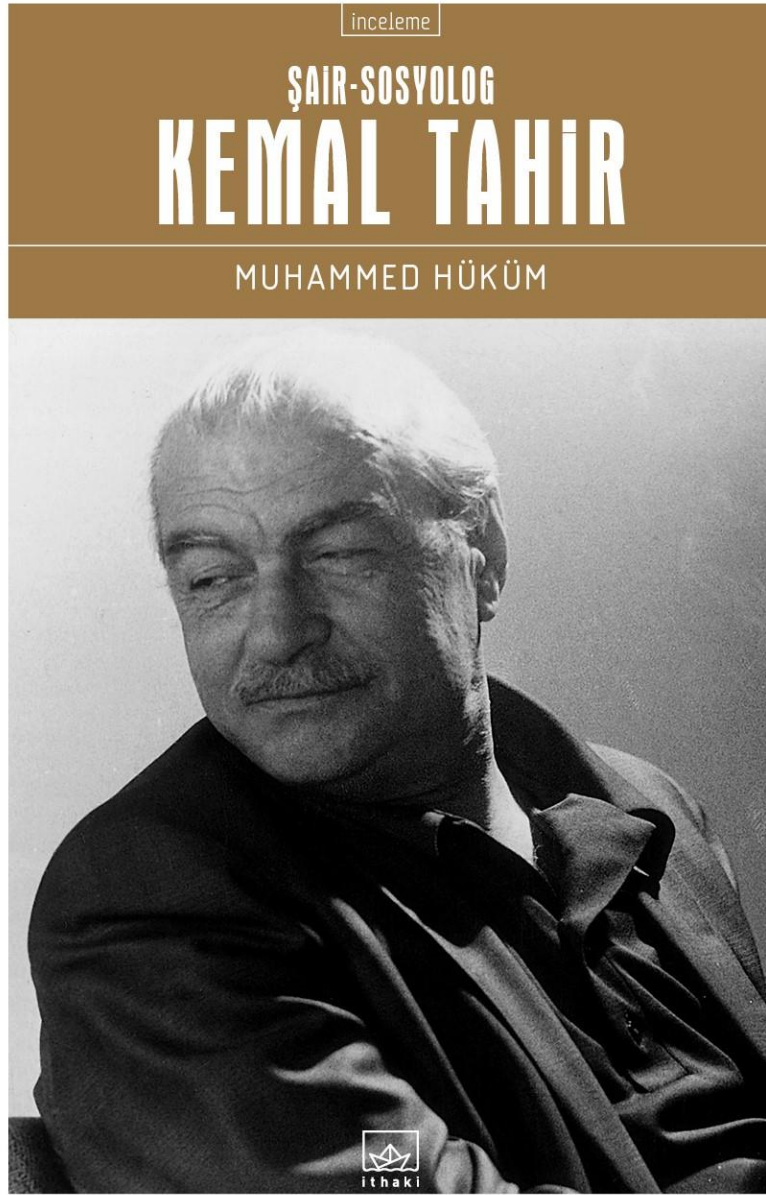
Foto 1: Muhammed Hüküm'ün bir görüntüsü

Şair Sosyolog: Kemal Tahir Adlı Eser Üzerine

Muhammed Hüküm'ün, Türk edebiyatının yapı taşlarından biri olan Kemal Tahir'in çeşitli yönleri ve düşünce tarzı üzerine yaptığı inceleme sonucunda *Şair – Sosyolog: Kemal Tahir* adlı eser ortaya çıkmıştır. Bu eserin yazılması sonucunda; 19 roman, 15 ciltlik notlar, onlarca tefrika roman ve 5 polisiye romanın yazarı olan ve edebiyatımızdaki yeri tartışılmaz olan Kemal Tahir'in sosyolog yönü okurlara tanıtılmıştır.

Kemal Tahir'in düşünce dünyasının şahsiliğini, çeşitliliğini, özgünlüğünü ve çağındaki aydınlardan çok farklı olduğunu anlatan Muhammed Hüküm “Şair – Sosyolog: Kemal Tahir” adlı eserinin çeşitli bölümlerinde Kemal Tahir'in sosyolog kişiliği hakkında bilgiler vererek kitabın yazılma sürecini, neden sosyolog yönü üzerinde durulduğunu ve amacını belirtmektedir. Eserin sonuç bölümünde neden böyle bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu şöyle vermektedir:

Edebiyat sosyolojisi ile ilgili Türkiye’de yapılacak çalışmalarda, metni merkeze alan, Batı’daki kuramsal çalışmaları ötelemeyen yerli ve kullanılabilir bir metot geliştirmeye gayret edilmesi gereklidir. Bu kitap böyle bir gayretin ürünü olarak doğdu. Günümüzde edebiyat araştırmalarının çalışma alanının genişliği dikkate alındığında kitabın amacının bütünüyle yeni ve bu konuda yapılmış tüm çalışmalara kaynaklık etme iddiasından ziyade yerliliğe yönelik bir düşünme girişimi olarak anlaşılması uygun olacaktır (s. 434).

"Şair - Sosyolog Kemal Tahir" adlı kitabın kapağı

Eserin ön sözünde de yazılma sürecinde nelere dikkat edildiği ve nasıl bir yol izlendiği de şöyle verilmektedir

Türk Edebiyatı içerisinde edebiyat ve sosyoloji kavramlarının birlikte kullanımının zihnimizde uyandırdığı ilk isim Kemal Tahir'dir. Kemal Tahir'in kimliği bize Türk toplumunu edebi bir biçimde çevrelemeye çalışan bir zihnin izdüşümünü veriyor. Bu sebeple çalışmada Kemal Tahir'in klasik bir biyografisinden ziyade eserleri ile inşa ettiği sosyal teorilerin oluşumunu sağlayan biyografik unsurlara yer verilmeye gayret edildi. Eserlerinden hareketle Kemal Tahir'in, Batılılaşma, Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti, sosyal tabakalaşma, ekonomi-politik, siyaset, tarih, medeniyet

gibi konulardaki görüşleri roman türünün özellikleri dikkate alınarak yorumlanmaya çalışıldı.

Kemal Tahir'in romanları dışında sosyal teorilerini açıkladığı 15 ciltlik "Notlar"ı ile yapılan çapraz okumalar, Kemal Tahir'in sosyal teorileri ile edebi metinleri arasındaki bağı ortaya çıkarma gayreti gütmektedir. Çalışmanın yazar kavramı altında şekillenen bölümünde Kemal Tahir'in sosyolojik nedenlerle şekillenen "kanon" kavramı içerisindeki yeri ve hem sağ hem sol çevrelerce kanon dışına itilme çabalarının üzerinde duruldu (s. 15-16).

Muhammed Hüküm her ne kadar eserinin kaynaklık etme gibi bir iddiasının olmadığını belirtse de eser, bundan sonra yapılacak olan edebiyat sosyolojisi incelemelerine temel kaynaklık edecektir. Esere sunuş bölümü yazan Kurtuluş Kayalı da kitabın, anlaşılabilir ve öğretici olduğuna, okurları ile bu konuda araştırma yapacaklara bir katkı sağlayacağı konusuna değinmektedir. Ayrıca yine Kayalı'ya göre eser var olan tartışmalara da derinlik kazandıracak mahiyettedir.

Siyaset bilimci, sinema araştırmacısı ve yazar Kurtuluş Kayalı'nın da sunuş bölümünde değindiği üzere Hüküm'ün ortaya koymuş olduğu bu eser, öğreticiliği ve anlaşılabilirliği açısından çok önemlidir. Edebiyat sosyolojisi ve Kemal Tahir hakkında araştırma yapmak isteyenlerin yararlanabileceği nadide bir kitaptır.

Muhammed Hüküm'ün, Kemal Tahir'i şair ve sosyolog yönüyle ele aldığı bu eser üç bölümden oluşmaktadır. Kemal Tahir'in "Romancı, şair sosyologtur." Sözüyle başlayan "Şair-Sosyolog: Kemal Tahir" isimli birinci bölümde; (s. 22-51) yazarın özgünlüğü ve yerli olması, Türk romanının kanonu karşısındaki tutumu, notları ve bazı sosyolojik özellikler üzerinde durulmuştur. Bölümde, yukarıda belirtilen özellikler incelenmiş, yerli ve özgün bir muhayyileye sahip olan Kemal Tahir'in, oluşturulabilecek yerli bir metodoloji konusunda araştırmacılara sunacağı imkânlar ele alınmıştır.

"Romanda Tema ve Yapının Sosyolojik İmkânı" (s. 61-392) adlı ikinci bölümde Kemal Tahir romanlarının içeriğini belirleyen unsurlardan Marksizm, din, otorite, aile yapısı, ulus-devlet, modernizm, milliyetçilik, ideoloji gibi sosyolojik unsurların yazar tarafından romanlarında nasıl kullandığı ve bu konulardaki düşünme biçimi incelenmiştir (Hüküm, 2017). Buna göre bölümde; Kemal Tahir romanlarında sosyolojik açılımlar, Kemal Tahir'in ütopya ve distopyası, Marksizm ve din, Paternalizm, milliyetçilik, kadın ve namus, Aferizm, İttihat ve Terakki, köy ve köylülük gibi unsurların yazarın romanlarından örnekler verilerek incelenmiştir.

Kemal Tahir romanlarının en önemli konularından biri olan "Batılılaşma" ve "Asya Tipi Üretim Tarzı (ATÜT)" bu bölümde ele alınmıştır. "Esir Şehrin İnsanları" yazarın "Batılılaşma"

kavramına değinmeye başladığı romandır. Kemal Tahir'e göre "Batılılaşma" masum bir özenti değil bir "ihanel"tir. Bu süreçte insan kimliğini yitirir ve değerlerden uzaklaşır (Hüküm, 2017).

"Kemal Tahir Romanlarında Biçim ve Dilin Sosyolojisi" adlı üçüncü ve son bölümde (s. 395-429) edebi metinde biçimsel özelliklerin, özellikle de dil ve üslubun ortaya çıkardığı sosyolojik unsurların ortaya çıkarılması hedeflenerek Kemal Tahir romanlarının dil sosyolojisi ekseninde incelenmesi ele alınır (Hüküm, 2017). Bu çerçevede etrafında bölüm; roman ve dilin sosyal boyutları, Kemal Tahir düşüncesinde dil ve üslubun sosyolojisi, söylem-retorik ve sosyoloji, söylemin cinsiyeti, argonun doğallığı gibi konuları işleyen alt başlıklardan oluşmaktadır.

Bölümün giriş kısmında dil, retorik ve söylem gibi unsurların ortaya çıkardığı sosyolojik unsurlar incelenmiştir. Bu konuda Hüküm, Kemal Tahir'in roman dili ile ilgili şunları söylemektedir:

Atasözü ve deyimlerin sosyal yönleri, ironinin ve argonun sosyal eleştiri amacıyla kullanımı Kemal Tahir romanlarının dil açısından karakteristik özellikleri olarak ortaya çıkar (s. 439).

Üçüncü bölümün son kısmında ise Kemal Tahir romanlarında bakış açısı üzerine yoğunlaşmış ve yazarın bakış açısı üzerine yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlardan şu sonuç ortaya çıkmıştır:

Kemal Tahir'in Anadolu ağızlarından yararlanarak özgün bir roman dili yarattığı ve bu dili "Devlet Ana" gibi tarihi bir romanda kullandığı gözlemlenmiştir. Sanatsal açıdan özgün bir üslubun göstergesi olan bu kullanım, diğer romanlarda kuvvetli bir gerçekçilik unsuru olarak göze çarpar. Kemal Tahir'in ideolojik bilinç olarak yarattığı kahramanların daha üstünde bir bilince sahip olduğu, bu nedenle kahramanları karşısında zaman zaman aşırı bir biçimde otorite kurduğu tüm romanlarında kullandığı tanrısal bakış açısının sonucu sayılabilir (s. 439).

Eserin sonuç bölümünde edebiyat sosyolojisi ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılara çeşitli öneriler sunulmuş ve hem kitap hem de edebiyat sosyolojisi hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

Kitabın 456, 457, 458, 459, 460 ve 461. Sayfalarında Kemal Tahir'in kitapları, romanları, tefrika romanları ve polisiyeleri verilmiştir.

Sonuç

Sosyoloji ve edebiyat ilişkisi, toplum ve sanatçı ilişkisinin metin düzlemine taşınmış görünümüdür. Toplumsal yapının kendini gösterdiği alan olarak edebi ürünlerde bunu tespit edebilmek ise edebiyat araştırmacısının görevidir. Bu bağlamda edebiyat sosyolojisi alanında metin merkezli okumalar aslında toplumsal yapıyı deşifre etmek bakımından önem taşır. İthaki Yayınları tarafından 2017 yılında basılan *Şair-Sosyolog: Kemal Tahir* isimli eser, Muhammed Hüküm'ün, Kemal Tahir romanları ve notlarından yola çıkarak hazırladığı ve literatüre kazandırdığı önemli bir kitaptır.

Edebiyat ve Kemal Tahir gibi konularda araştırma yapacakların, özellikle de edebiyat sosyolojisi üzerine çalışma yapacakların sürekli yararlanabilecekleri bir başvuru kitabı niteliğindedir. Bu kıymetli eseri alana kazandırdığı için yazarı tebrik ederiz.

Kaynak

HÜKÜM, M. (2017). *Şair-Sosyolog: Kemal Tahir*. İstanbul: İthaki Yayınları.